

બંસીલાલ અમૃતલાલ કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આણંદ કૃષિ યુનીવર્સિટી, આણંદ

બંસીલાલ અમૃતલાલ કૃષિ મહાવિદ્યાલય એ આણંદ કૃષિ વિશ્વવિદ્યાલયનું મહત્વનું અંગ છે. જેના નિર્માણમાં ભારતના લોહપુરુષ સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ, સાક્ષરશ્રી કનૈયાલાલ માણેકલાલ મુનશી તેમજ કૃષિ વૈજ્ઞાનિકશ્રી ડૉ. એમ.ડી. પટેલ નું યશસ્વી યોગદાન રહેલું છે. જેમના અથાગ પરિશ્રમના પરિપાક સ્વરૂપ આજનું આ વિશાળ સંકુલ રાજ્ય તેમજ દેશના કૃષિલક્ષી વિકાસ અને સંશોધનમાં મહત્વનું યોગદાન આપી રહ્યું છે.

બં.અ.કૃષિ મહાવિદ્યાલયના વિવિધ વિભાગોમાં કૃષિ અભ્યાસ, સંશોધન અને વિસ્તરણ ને લગતી વિવિધ કામગીરી કરવામાં આવે છે. મહાવિદ્યાલયના વિભાગવાર અદ્યતન કામગીરીની માહિતી નીચે મુજબ છે.

કૃષિ હવામાન શાસ્ત્ર વિભાગ

કૃષિ હવામાન શાસ્ત્ર વિભાગ ભારતમાં કૃષિ હવામાન ક્ષેત્રે શૈક્ષણિક અને સંશોધન પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરનાર તથા એમ. એસ. સી અને પી. એચ. ડી. ડીગ્રી કોર્સિસ શરુ કરનાર અગ્રણી વિભાગમાંનો એક છે જે ૧૯૬૪ થી કાર્યરત છે. સંપૂર્ણ સુવિધાયુક્ત વિભાગ ૧૯૮૩ માં અસ્તિત્વમાં આવ્યો. ૧૯૮૩ માં ઓલ ઈન્ડિયા કોર્ડિનેટેડ પ્રોજેક્ટ (એઆઈસીઆરપી) ની શરૂઆત બાદ સંશોધન કાર્ય વધુ મજબૂત બન્યું. ત્યારબાદ વિવિધ ફંડિંગ એજન્સી જેમકે ઈસરો, ડીએસટી અને આઈસીએઆર દ્વારા ચાલતા અન્ય એડ હોક પ્રોજેક્ટ્સ દ્વારા વિભાગનાં ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરનો વિકાસ થયો. ગુજરાત સરકારની આયોજિત યોજના હેઠળ ૧૯૮૫માં કૃષિ માં રીમોટ સેન્સિંગ એપ્લીકેશન પ્રોજેક્ટની શરૂઆત થઈ. ત્યારબાદ ભારત મૌસમ વિજ્ઞાન વિભાગ દ્વારા મધ્ય ગુજરાતના ખેડૂતોનાં લાભાર્થે હવામાન આધારિત કૃષિ સલાહ સેવાની શરૂઆત ૧૯૯૧ માં થઈ જે આજે સમગ્ર ગુજરાતમાં જીલ્લા વાર પૂરી પાડવામાં આવે છે. વિભાગ રાજ્યના જુદા જુદા હવામાન સ્ટેશનનાં કૃષિ હવામાનનાં પરિબલોની માહિતી પણ જાળવે છે તથા વિવિધ વપરાશકર્તા સમુદાયને માહિતી પૂરી પણ પાડે છે. સ્નાતક તથા અનુસ્નાતક કક્ષાએ કૃષિ હવામાન શાસ્ત્ર, કૃષિ ઈજનેરી, ગણિત તથા ભૌતિક શાસ્ત્ર વિષયો ભણાવવામાં આવે છે. અત્યાર સુધીમાં કૃષિ હવામાન ક્ષેત્રે ૨૭ પી. એચ. ડી. અને ૩૮ એમ.એસ. સી. ડીગ્રી એનાયત કરવામાં આવેલ છે. વિવિધ વિષયો જેમકે એગ્રોકલાયમેટીક રિસોર્સ કેરેક્ટરાઈઝેશન, કોપ વેધર રીલેશનશીપ, કોપ ગ્રોથ મોડેલીંગ, કોપ- વેધર પેસ્ટ ડીસીઝ રિલેશનશીપ અને ફોરવોર્નિંગ, ક્લાઈમેટ ચેન્જ અને તેની કૃષિ પર અસરો, રીમોટ સેન્સિંગ વગેરે વિષયો પર વિવિધ એજન્સી દ્વારા ફંડેડ પ્રોજેક્ટ્સ કાર્યરત છે. હવામાન આધારિત કૃષિ સલાહ સેવા મધ્ય ગુજરાતનાં ખેડૂતો માટે દર મંગળવાર અને શુક્રવારે તૈયાર કરી વિવિધ માધ્યમો જેમ કે ઈ મેઈલ, મેસેજ, વેબસાઈટ, ડીસપ્લે સીસ્ટમ, વર્તમાન પત્ર, ટીવી, રેડિયો વગેરે દ્વારા પહોંચાડવામાં આવે છે. ઈસરો સંલગ્ન પ્રોજેક્ટ હેઠળ ઈસરો દ્વારા ૪૩ ઓટોમેટીક વેધર સ્ટેશન ગુજરાતનાં વિવિધ કૃષિ સંશોધન કેન્દ્ર ખાતે સ્થાપવામાં આવેલ છે તથા દર કલાકના ઓનલાઈન ડેટા વેબસાઈટ પર ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે છે. કૃષિ ક્ષેત્રમાં ફ્લક્સ માપવા માટે ૧૦ મીટરની ઊંચાઈ પર માઈક્રો મીટીયોરોલોજીકલ ટાવર પણ કાર્યરત છે. હવામાનનાં વિવિધ પરિબલોનાં માપન માટે વિભાગમાં વિવિધ સાધનો જેમકે કેનોપી એનાલાઈઝર , પોકેટ વેધર મીટર, ઓઝોનોમીટર , સનફોટો મીટર, સ્પેક્ટ્રો રેડિયોમીટર, ઈન્ફ્રારેડ થર્મોમીટર, લાઈન કવોન્ટમ સેન્સર અને રીમોટ સેન્સિંગ અને જીઆઈએસ સોફ્ટવેર પણ ઉપલબ્ધ છે.

બાગાયત વિભાગ

બાગાયત વિભાગ 1947 માં અસ્તિત્વમાં આવ્યું. આ વિભાગ નું મુખ્ય કાર્ય શિક્ષણ, સલાહન અને વિસ્તરણ છે. જેમાં શિક્ષણ દ્વારા યુજી અને પીજી અભ્યાસક્રમો, સંશોધન ક્ષેત્રે ફળ, શાકભાજી અને ફૂલ પાક મુખ્ય છે.

કક્ષા	આપવા માં આવેલા કોર્સ	કેડીટ કલાકો
-------	----------------------	-------------

સ્નાતક કક્ષા (યુ.જી ટીચીંગ)	10	27
અનુસ્નાતક કક્ષા (પી.જી ટીચીંગ)	9	26

બાગાયત પાકો ની ભલામણો

અનુક્રમ	પાકો	ભલામણો
1	ફળ પાકો	33-જેમાં આમળા ની ગુ. આમળા-1 અને આંબામાં અમૃતાંગ જાતનો સમાવેશ થાય છે.
2	શાકભાજી પાકો	22
3	ફૂલ પાકો	09
4	વૃક્ષો	01
કુલ		65

એમ.એસ.સી અને પી.એચ.ડી ડીગ્રી મળેલ વિદ્યાર્થીઓ : 186+29= 215

સુવિધા ની ઉપલબ્ધી: આધુનિક સાધનો જેવા કે પલ્પ મેકીંગ મશીન, વેક્યુમ પેકીંગ કમ ગેસ ફ્લર્શીંગ મશીન, ટ્રે ડ્રાયર ડીજીટલ માઈક્રો કંટ્રોલ ઓપન, ઓનલા શ્રેડીંગ મશીન , કોલ્ડ સ્ટોરેજ, પલ્વેરાઈઝીંગ મીલ, સેન્ટ્રીફ્યુગલ જ્યુસ એક્સટ્રેક્ટર, ફળો અને શાકભાજી ધોવાના મશીનો, ફૂટ પ્રોસેસીંગ લેબોરેટરી, ફ્લોરીકલ્ચર લેબોરેટરી, અજમાયશી શિક્ષણ પ્રયોગશાળા એકમ, ગ્રીન હાઉસ નેટ હાઉસ અને ફળ પાકો માટે ટપક સિંચાઈ પદ્ધતિ વગેરે મુખ્ય છે.

અન્ય કાર્યો માં ફાળો

- ખેડૂતો અને બાહ્ય વિભાગ ના અધિકારીઓને તાલિમ
- ગ્રામ્ય યુવાનો માટે છ માસિક માળી તાલીમ કોર્સ
- ગ્રામ્ય વિસ્તાર ના વિદ્યાર્થી ઓ માટે ઇન્ટર્નશીપ તાલીમ
- ફળ, ફૂલ અને સુશોભન પાકો ની વાવેતર સામગ્રી ની આપ-લે
- બાગ બગીચા અને વૃક્ષા રોપણ દ્વારા કેમ્પસની સુંદરતા
- ટી.ઓ.ટી (ટ્રાન્સફર ઓફ ટેકનોલોજી) દ્વારા કૃષિ મહોત્સવ

ઉત્કૃષ્ટ કામગીરી માટે એવોર્ડ - આમળા માં અખતરા માટે સરદાર પટેલ એવોર્ડ.

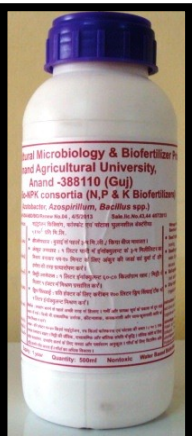
- વ્યવસ્થાપન માટેના વિવિધ 'એગ્રી ઇનપુટ્સ'નાં વિતરણનો નવતર અભિગમ હાથ ધરવામાં આવ્યો છે.

માઈક્રોબાયોલોજી વિભાગ

ખેડૂત ઉપયાગો ભલામણ કરેલ છે. ખેડૂતાના બહાણા ઉપયાગ માટે પ્રવાહી જાવક ખાતર બનાવવાના જ તાત્રિકતા વિકસાવેલ છે તેના લોકભાગીદારીથી વ્યાપારીકરણ અંગેના કુલ ૪ કરાર કૃષિ ઉત્પાદક કંપનીઓ સાથે કરવામાં આવેલ છે. તદઉપરાંત, વર્ષ ૨૦૧૨ થી ૨૦૧૫ દરમિયાન ૫૦ જેટલા સ્થાનિક કૃષિ ઉપયોગી સૂક્ષ્મજીવાણુઓની જનીનિક પદ્ધતિથી ઓળખ કરી તેમની જીન સિક્વન્સ એન.સી.બી.આઈ., યુએસએ ખાતે જમા કરાવેલ છે. મધ્ય ગુજરાતના કૃષિ ઉપયોગી સૂક્ષ્મજીવાણુઓના તાલુકાવાર મેપીંગ (બાયોડાયવર્સિટી રોડમેપ) તથા મીથેન તેમજ હેવી મેટલના વિઘટક બેક્ટેરિયા ઉપર સંશોધન પણ કરવામાં આવી રહ્યું છે. જૈવિક ખાતરનાં ઉત્પાદન માટેનો ફર્મેટર તથા બોટલિંગ યુનિટ સાથે નો અતિઆધુનિક ઉત્પાદક પ્લાન્ટ હાલમાં કાર્યરત છે.

માઈક્રોબાયોલોજી વિભાગને રાજ્ય તથા રાષ્ટ્રીય કક્ષાના પુરસ્કારો જેવાકે પી.એસ.એમ. ટેકનોલોજી માટેનો સરદાર પટેલ એવોર્ડ (૨૦૦૨), કૃષિ ક્ષેત્રે નવીનતમ ટેકનોલોજી માટેનો ફેડરેશન ઓફ ગુજરાત ઇન્ડસ્ટ્રીઝ એવોર્ડ (૨૦૧૧), ટાઈમ્સ ઓફ ઇન્ડિયા જે. પી. મોર્ગન સોસાયલ ઇમ્પેક્ટ એવોર્ડ (૨૦૧૨), પ્રવાહી જૈવિક ખાતર ટેકનોલોજી માટેનું આઈ સી એ આર સર્ટિફિકેટ ઓફ એપ્રિસીએશન (૨૦૧૨), પીજીપીબી કન્સોર્શિયમ માટે મહિન્દ્રા સમૃદ્ધિ કૃષિ શિક્ષા સન્માન એવોર્ડ (૨૦૧૩) મળેલ છે.

માઈક્રોબાયોલોજી વિભાગ દ્વારા ત્રણ ઘટકો નાઈટ્રોજન, ફોસ્ફરસ અને પોટાશ માટે કુલ પાંચ સ્થાનિક કાર્યક્ષમ સૂક્ષ્મજીવાણુઓનું કન્સોર્શિયમ "અનુભવ" બાયો એન.પી.કે. પ્રવાહી જૈવિક ખાતર પ્રથમવાર વિકસાવવામાં આવેલ છે. આ ખેડૂત ઉપયોગી જૈવ કન્સોર્શિયમ ફોર્મ્યુલેશન માટે મહિન્દ્રા સમૃદ્ધિ કૃષિ શિક્ષા સન્માન એવોર્ડ ફેબ્રુઆરી ૨૮, ૨૦૧૩ ના રોજ એનાયત થયેલ. આ ટેકનોલોજી ઇન્ડિયન પેટન્ટ નં ૫૦/૨૦૧૪, તા. ૧૨/૧૨/૧૪ના રોજ પ્રકાશિત થયેલ છે. બાયો એન.પી.કે. કન્સોર્શિયમના હેક્ટરટીઠ ૧ લિટર ના વપરાશથી, નાઈટ્રોજન, ફોસ્ફરસ અને પોટાશ એમ ત્રણેય ખાતરની ૨૫% બચત, ઉત્પાદનમાં ૧૦% ની વૃદ્ધિ સાથે જમીન, પાણી તથા વાતાવરણનું પ્રદૂષણ પણ ઘટે છે. આ કન્સોર્શિયમ ૧ વર્ષ સુધી વપરાશ

માટે ઉપયોગી છે તથા તેમાં ૫૦ કરોડ સૂક્ષ્મજીવાણું પ્રતિ મિલિલિટર હોય છે. આ ફોર્મ્યુલેશન પાકને જમીનજન્ય રોગો સામે પણ રક્ષણ પૂરું પાડે છે.

બાયો એન.પી.કે. (પીજીપીબી કન્સોર્શિયમ) પ્રોડક્ટનું લોકાર્પણ રવિ કૃષિ મહોત્સવ-૨૦૧૪ પ્રસંગે ડિસેમ્બર ૧૧, ૨૦૧૪ ના રોજ માનનીય મુખ્યમંત્રી શ્રીમતી આનંદીબેન પટેલના હસ્તે કરવામાં આવેલ. બાયો એન.પી.કે. પ્રવાહી જૈવિક ખાતર ગુજરાતના ખેડૂતને સરળતાથી ઉપલબ્ધ થાય તે શુભ આશયથી આ તાંત્રિકતાના હસ્તાંતરણ અંગેના કરાર ગુજરાત એગ્રો ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કોર્પોરેશન લિમિટેડ સાથે કૃષિ મહોત્સવ ૨૦૧૫ અંતર્ગત એપ્રિલ ૩૦, ૨૦૧૫ના રોજ માનનીય મુખ્યમંત્રી શ્રીમતી આનંદીબેન પટેલની ઉપસ્થિતિમાં કરવામાં આવેલ. ગુજરાત એગ્રો ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કોર્પોરેશન લિમિટેડ દ્વારા “એગ્રોજૈવિકા” બાયો એનપીકે કન્સોર્શિયમનું લોકાર્પણ એગ્રી ટેક એશિયા

૨૦૧૫ અંતર્ગત મહાત્મા મંદિર ગાંધીનગર ખાતે ૧૦-૯-૨૦૧૫ નાં રોજ કરવામાં આવેલ છે.

એગ્રોનોમી વિભાગ, બં. અ. કૃષિમહાવિદ્યાલ, આણંદ મુખ્યત્વે કૃષિમાં સ્નાતક અને અનુસ્નાતક શિક્ષણ સાથે સંકળાયેલ છે. આ વિભાગમાં અદ્યતન સુવિધાઓ ધરાવતું ૪૨ હેક્ટર નું ફાર્મ છે,

અનુસ્નાતક શિક્ષણમાં અત્રે થી એગ્રોનોમી વિષયમાં યુનિવર્સિટી માન્ય અનુસ્નાતક શિક્ષકો દ્વારા એમ.એસસી. (એગ્રી.) તથા પીએચ.ડી. ની પદવીઓ યુનિવર્સિટી દ્વારા આપવામાં આવે છે. જરૂરી પી.જી સંશોધન કરવા માટે અત્રેના વિભાગમાં ફાર્મ તથા લેબોરેટરીની પુરતી સગવડતા છે. અત્યાર સુધીમાં અત્રેથી ૩૭૦ વિદ્યાર્થીઓએ એમ.એસસી. (એગ્રી.) અને ૬૪ વિદ્યાર્થીઓએ પીએચ.ડી. ની ડીગ્રી એગ્રોનોમી વિષયમાં પ્રાપ્ત કરેલી છે.

બિજ ઉત્પાદન કાર્યક્રમ: અત્રેના વિભાગ દ્વારા વર્ષ ૨૦૧૪-૧૫ દરમિયાન શિયાળા તથા ચોમાસાની ઋતુઓમાં ઘઉં (જીડબલ્યુ-૪૯૬), મકાઈ (જીએમ-૬), દિવેલા (જીસીએચ-૭), મગ (વીએમજી-૫), રજકો (આણંદ-૨) તથા ગુવાર (પીએનબી, જીજી-૧ અને જીજી-૨) નો બિજ ઉત્પાદન પોગ્રામ લેવામાં આવેલ હતો.

સેન્ટ્રલ ખેતી ટ્રેનીંગ પોગ્રામ:

અત્રેના એગ્રોનોમી વિભાગ દ્વારા સેન્ટ્રલ ખેતી અંગે ના ટ્રેનીંગ પોગ્રામ (પ્લાન બજેટ સદર-૧૨૯૮૮) હેઠળ જુલાઈ-૨૦૧૫ થી ઓક્ટોબર-૨૦૧૫ સુધીમાં કુલ ૪ ટ્રેનીંગ પોગ્રામ કરવામાં આવેલા છે, જેમાં કુલ ૧૫૩ ખેડૂતોએ ભાગ લીધેલ છે.

એઆઈસીઆરપી-વીડ મેનેજમેન્ટ

એઆઈસીઆરપી-વીડ મેનેજમેન્ટ યોજનામાં હાલમાં નીચેના મુદ્દાઓ અંતર્ગત અદ્યતન કામગીરી કરવામાં આવી રહી છે.

- વિવિધ ખેતી પાકોમાં નવા ઉદભવતા નીંદણના અસરકારક નિયંત્રણ માટે નવતર અને ખેડૂતને પોષાય તેવી તાંત્રિકતાઓ ઉપર અભ્યાસ કરવામાં આવી રહ્યો છે.
- સતત એકજ પ્રકારની પાક પદ્ધતિ અપનાવવાને કારણે જમીનમાં નીંદણ બીજમાં કેવા પ્રકારનાં ફેરફારો થાય છે તેનો અભ્યાસ કરવામાં આવે છે.
- નીંદણ નિયંત્રણ માટે ઓછી ખર્ચાળ તથા સરળ કાર્ય પદ્ધતિ અંગેનું સંશોધન કરવામાં આવે છે. જેથી ખેડૂતોને એક કરતા વધુ વિકલ્પો મળી શકે.
- નીંદણ તથા નીંદણનાશક દવાઓનાં લાંબા ગાળાનાં અખતરાઓ હાથ ધરવામાં આવી રહ્યા છે. આ અખતરાઓ અંતર્ગત નીંદણનાશક દવાઓના અવશેષોનો અભ્યાસ તથા પછીના પાકો ઉપર તેની અવશેષકીય અસરોનો અભ્યાસ કરવામાં આવી રહ્યો છે.
- 'કંઝર્વેશન એગ્રીકલ્ચર' અંતર્ગત નીંદણનાશક દવાઓનાં ઉપયોગ સાથે અને ઉપયોગ વગર પાક ઉત્પાદન, જમીનમાં રહેલા સુક્ષ્મજીવાણુઓ તથા જમીનની ફળદ્રુપતા ઉપર થતી અસરો ચકાસવામાં આવી રહી છે.
- નીંદણનાશક દવાઓનાં ઉપયોગ પછી જમીનમાં તેના અવશેષોનું પ્રમાણ તથા અવશેષોની જમીનમાં રહેલા ખેતી ઉપયોગી સુક્ષ્મજીવાણુઓ ઉપર થતી અસરોનો અભ્યાસ ચાલી રહ્યો છે.
- વિવિધ નીંદણનાશક દવાઓનાં સુક્ષ્મજીવાણુકીય વિઘટનનાં અભ્યાસ માટે અત્યાધુનિક "હર્બીસાઈડ રેસિડ્યુ અને વીડ માઈક્રોબાયોલોજી" પ્રયોગશાળાની નવીનીકરણની કામગીરી ચાલુ છે.
- ખેડૂત તાલીમ યોજના અંતર્ગત, ઓન કેમ્પસ અને ઓફ કેમ્પસ તાલીમો યોજીને ખેડૂતોમાં સંકલિત નીંદણ વ્યવસ્થાપન, નીંદણનાશકનાં પ્રમાણસર વપરાશ તથા નીંદણનાશકોનાં વધુ પડતા ઉપયોગથી જમીનની ફળદ્રુપતા અને ખેતીમાં ઉપયોગી સુક્ષ્મજીવાણુઓ ઉપર થતી આડઅસરો અંગે સચોટ માહિતી તથા સમજ આપવામાં આવે છે.
- નીંદણનાશક દવાઓનાં યોગ્ય વપરાશ અને સારા પરિણામો મળે તે માટે ખેડૂતોમાં નીંદણ

પ્લાન્ટ ફિજિયોલોજી વિભાગ

ગુજરાત સરકારના બારમી પંચ વર્ષીય યોજના અંતર્ગત અસ્તિત્વમાં આવેલ છે. યોજનાના મુખ્ય હેતુઓ સ્નાતક અને અનુસ્નાતક શિક્ષણ, સંશોધન અને વિસ્તરણ છે.

સુચિત સંશોધન કામગીરી:

- પ્લાન્ટ ફિજિયોલોજી એ એગ્રીકલ્ચર ફેકલ્ટી માટે મુખ્ય અગત્યની ડિસિપ્લિન છે. એગ્રીકલ્ચર ફેકલ્ટીના દરેક સંશોધન જેવાકે પાક સંવર્ધન, બાયો-કેમેસ્ટ્રી, રોગ-જીવાત સામે પ્રતિકારકતા, જમીન વિજ્ઞાન, બાગાયત, મીટીરિયોલોજી વગેરે વિષયને જોડતી મુખ્ય કડી છે.
- પ્લાન્ટ ફિજિયોલોજી એ છોડની મુખ્ય પ્રક્રિયા જેવી કે પ્રકાશ સંલ્પેશણ, શ્વાસોશ્વાસ, ટ્રાન્સ્પીરેશન, ટ્રાન્સપોર્ટેશન ઓફ રો મટીરીયલ, પિયત/ન્યૂટ્રિયટ જરૂરીયાત વગેરે સથે સંકળાયેલ છે.
- હાલ નવી જાતો વિકસાવવાની પ્રક્રિયામાં ફિજિયોલોજીકલ ડેટાને પ્રાધ્યાન્ય આપીને સંશોધનની કામગીરી ચાલે તો સંશોધન ક્ષેત્રે નવો વેગ મળશે તેમજ સારી ગુણવત્તા ધરાવતા ખાદ્ય પાકો તથા સેકન્ડરી મેટાબોલાઈટ ઉત્પાદન કરતા પાકોમાં સંશોધનની વધારાની કામગીરી કરી શકાશે.
- ફિજિયોલોજીના એપ્લાઈડ ફિલ્ડ જેવા કે ટીસ્યું કલ્ચર, પોસ્ટ હારવેસ્ટ મેનેજમેન્ટ, સીડ ટેસ્ટીંગ લેબોરેટરી વગેરેમાં અનુભવ ધરાવતા વ્યક્તિઓની વિવિધ ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ તથા ઇંડસ્ટ્રીઝમાં મોટાપાયે જરૂરિયાત રહેલી છે.
- કૃષિ બાગાયતના સ્નાતક તેમજ અનુસ્નાતક વિદ્યાર્થીઓ માટે ખુબજ જરૂરી છે.
- હાલના વાતાવરણ બદલાવમાં છોડની દેહધાર્મિક પ્રક્રિયાઓ ઉપર થતી અસરો અને ગુણવત્તા તેમજ ઉત્પાદન વધ/ઘટ માટેના પરિબલો માટેના સંશોધનમાં ખુબજ અગત્યતા ધરાવે છે. તેમજ વાતાવરણ બદલાવની અસર ચકાસવા નવા પાક/છોડના પાયાના સંશોધનમાં પ્લાન્ટ ફિજિયોલોજીનો મુખ્ય ફાળો છે.
- યુનિવર્સિટી ખાતે વિવિધ સંશોધનો માટે પ્લાન્ટ ફિજિયોલોજી સાંકળતી કડી હોય, આ વિષયમાં લેબોરેટરીના સ્ટ્રેન્ધર્નિંગ માટે સ્ટાફ તેમજ સાધનોની ખાસ આવશ્યકતા હોય, વિભાગના વિકાસ માટે ખાસ આવશ્યકતા રહેલી છે.

કેટલાક સમયથી આણંદ એગ્રીકલ્ચર યુનિવર્સિટી, સ્નાતક તેમજ અનુસ્નાતક (M. Sc, Ph. D.) વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ અને સંશોધન માટેની સગવડ પુરી પાડે છે. આણંદ એગ્રીકલ્ચર યુનિવર્સિટીના

ગુનવત્તા સભર શિક્ષણને લીધે રાષ્ટ્રીય કક્ષાએ મેરિટ રિક્રિનિંગ બાદ વિદ્યાર્થીઓ પ્લાન્ટ ફિજિયોલોજીમાં ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે આણંદ એગ્રીકલ્ચર યુનિવર્સિટીને પસંદ કરે છે. તેવા સંજોગોમાં કોલેજમાં સ્ટાફ સાથે બધા સાધનો તથા સુવિધાઓની પરિપૂર્ણ લેબોરેટરી અને ડિપાર્ટમેન્ટની ખુબજ જરૂરિયાત છે. હાલ જુદા-જુદા વિભાગમાંથી શિક્ષકો પાસેથી વધારાની સેવા લઈ વિદ્યાર્થીઓ ને ભણાવવા તેમજ સંશોધન કાર્યમાં માર્ગદર્શન પુરુ પાડવામાં આવે છે.

જનીનવિદ્યા અને પાક સંવર્ધન વિભાગ

જનીનવિદ્યા અને પાક સંવર્ધન વિભાગ હેઠળ સ્નાતક અને અનુસ્નાતક કક્ષાના વિદ્યાર્થીઓને વનસ્પતિ દેહધાર્મિક વિદ્યા, જનીનવિદ્યા અને પાક સંવર્ધન, પેશી સંવર્ધન અને બાયોટેકનોલોજી જેવા વિષયોનું પાયાનું જ્ઞાન આપવામાં આવે છે.

આ વિભાગ દ્વારા જુદા જુદા પાક જેવા કે, મકાઈ, સોયાબીન, તલ, રાઈ વગેરેમાં જુદીજુદી જાતો અને જર્મપ્લાસમની ઉત્પાદન ક્ષમતાની ચકાસણી અને રોગ - જીવાત પ્રતિકારકતા માટેના સંશોધનની કામગીરી કરવામાં આવે છે. વિશેષમાં મકાઈના પાકમાં જુદી જુદી જાતમાં ઉત્પાદન ક્ષમતામાં વનસ્પતિ દેહધાર્મિકનો અભ્યાસ કરવામાં આવે છે.

અત્રેના વિભાગમાં ચાલતા બાયોટેકનોલોજી લેબોરેટરીમાં વિવિધ પાકમાં જૈવપ્રદ્યોગીકી અંગેના સંશોધન કાર્ય પણ કરવામાં આવે છે.

યુનિવર્સિટીના વિવિધ કેન્દ્રો દ્વારા ગોઠવવામાં આવતી ખેડૂત તાલીમમાં અત્રેના વૈજ્ઞાનિકશ્રીઓ દ્વારા જનીનવિદ્યા અને પાક સંવર્ધન વિષયોનું તકનીકી માર્ગદર્શન પુરુ પાડવામાં આવે છે.

વનસ્પતિ રોગ શાસ્ત્ર વિભાગ

ઓફ બાયોએજન્ટ: ટ્રાઈકોડર્મા ની શરૂઆત વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ માં ભારત સરકાર તેમજ ગુજરાત સરકારનાં સહયોગથી રાષ્ટ્રીય કૃષિ વિકાસ યોજના હેઠળ કરવામાં આવી. આ પ્રોજેક્ટ હેઠળ ટ્રાઈકોડર્મા વીરીડી, એક જૈવિક ફૂગ નિયંત્રક પ્રજાતિ નું જુવાર ના દાણા આધારિત સોલિડ તથા લીકવીડ મીડિયામાં સંવર્ધન કરવાની અસરકારક તાંત્રીકતા વિકસાવવામાં આવી. ટ્રાઈકોડર્મા વીરીડી નું સોલિડ ટાલકમ પાઉડર આધારિત ફોર્મુલેશનમાં ૨ x ૧૦^૮ સી.એફ.યુ મુજબ બીજાણું પ્રમાણ જાળવવામાં આવે છે. ફૂગથી થતા જમીનજન્ય રોગો જેવા કે મૂળનો કોહવારો, સુકારો, મૂળખાઈ વિગેરે રોગોનું નિયંત્રણ માટે અસરકારક પરિણામો ખેડૂતોને જોવા મળેલ છે. વધુમાં વિભાગ ખાતે વિવિધ બીજ માવજત ના સંશોધન માં બીજ બાયોપ્રાઈમીંગને લગતું સંશોધન હાથ ધરવામાં આવેલ છે. બીજ બાયોપ્રાઈમીંગ દ્વારા વિવિધ પાકો જેમ કે ચણા, મગ, અડદ, સોયાબીન તથા અન્ય ધાન્ય પાકોમાં સારો ઉગાવો તેમજ જમીનજન્ય ફૂગથી થતા રોગો સામે રક્ષણ મળે છે.

સફળ વાર્તા

➤ ગુજરાત રાજ્ય ના વિવિધ જીલ્લામાંથી ખેડૂતો દ્વારા અનુભવ ટ્રાઈકોડર્મા ફોર્મુલેશન વાપરી સફળ પરિણામ મેળવેલ છે જેમાંના ખેડા જિલ્લાનાં અરેરા ગામનાં એક ખેડૂત ભાઈશ્રી ભૂપત સિંહ સોઢા મોટા પાયા ઉપર ટામેટા ની ખેતીમાં વિવિધ જમીનજન્ય રોગોની માઠી અસર જણાવતા, માર્ગદર્શન મેળવવા માટે અત્રેનાં વિભાગની મુલાકાત લીધેલ. મુલાકાત દરમ્યાન તેમને અનુભવ ટ્રાઈકોડર્માનું છાણીયા ખાતર આધારિત સંવર્ધન કરી વપરાશ કરવા માટેની વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા સવિસ્તાર જાણકારી આપવામાં આવેલ હતી. તેમને વિભાગ દ્વારા ભલામણ કરેલ અનુભવ ટ્રાઈકોડર્માની તાંત્રિકતાનો ટામેટાની ખેતીમાં ઉપયોગ કરવાથી બીજનો સારો ઉગાવો તેમજ વૃદ્ધિ, જમીનજન્ય રોગો સામે અસરકારક નિયંત્રણ મેળવી ધાર્યા કરતા વધારે ઉત્પાદન મેળવી અસરકારક પરિણામો મેળવેલ. ગુજરાત રાજ્યનાં માજી માનનીય મુખ્યમંત્રી શ્રી નરેન્દ્ર મોદીનાં શુભહસ્તે શ્રી ભૂપત સિંહ સોઢા ને લીમખેડા ખાતે ગુજરાત સરકાર આયોજીત કૃષિ મહોત્સવ ૨૦૧૨-૧૩ અંતર્ગત સફળ ખેડૂત તરીકેનું એવોર્ડ આપી બહુમાન કરવામાં આવેલ.

- વનસ્પતિ રોગશાસ્ત્ર વિભાગ દ્વારા જરૂરિયાતમંદ ખેડૂતોને અનુભવ દ્રાઈકોડર્માનું સંવર્ધન કરી વર્ષ ૨૦૧૨-૧૩થી ૨૦૧૫-૧૬ સુધી કુલ રૂ. ૭,૦૦,૬૮૦ નું વેચાણ કરવામાં આવ્યું.
- અનુભવ દ્રાઈકોડર્માનું ઉત્પાદન અને આવક:

વર્ષ	ઉત્પાદન (કિ.ગ્રા)	આવક (રૂ.)	ટેકનોલોજીની અસરકારકતા અને આર્થિક લાભ
૨૦૧૨-૧૩	૨૧૨	૨૫,૪૪૦	<ul style="list-style-type: none"> • પાકોનાં જમીનજન્ય તેમજ બીજજન્ય રોગો સામે રક્ષણ આપે છે. • અસરકારક રોગનિયંત્રણના કારણે પાકની ઉત્પાદકતા વધે છે. • ખેડૂત આલમમાં જૈવિક કૂગનિયંત્રકો વાપરવા માટેની જાણકારીમાં વૃદ્ધિ થયેલ છે. • જૈવિક કૂગનિયંત્રકો વાપરવાથી ઝેરી જંતુનાશક દવાઓથી થતું જમીન અને પાણીનું પ્રદૂષણ અટકાવી શકાય છે.
૨૦૧૩-૧૪	૧૫૫૩	૧,૮૬,૩૬૦	
૨૦૧૪-૧૫	૧૮૩૭	૨,૨૦,૪૪૦	
૨૦૧૫-૧૬	૨૨૩૭	૨,૬૮,૪૪૦	
કુલ	૫૮૩૯	૭,૦૦,૬૮૦	

કૃમિશાસ્ત્ર વિભાગ

અંગેનો અભ્યાસ અને નિયંત્રણ માટેના ઉપાયો અંગેની સંશોધનની કામગીરી કરવામાં આવે છે. આ વિભાગ દ્વારા ખેડૂતો માટે કૃમિ નિયંત્રણ અંગે જુદી જુદી ૨૮ ભલામણો કરવામાં આવેલ છે. ઉપરાંત વૈજ્ઞાનિક વર્ગ માટે ૧૨ ભલામણો કરવામાં આવેલ છે.

આ વિભાગમાં આઈ.સી.એ.આર. (ICAR) ના ઓલ ઇન્ડિયા કો-ઓર્ડિનેટેડ રીસર્ચ પ્રોજેક્ટ ઓન નેમેટોડસ (All India Coordinated Research Project on Nematode) અંતર્ગત જુદા જુદા પાકોમાં આવતા કૃમિ અંગે વિસ્તૃત સંશોધન કરવામાં આવે છે તેમજ પ્લાન યોજનામાં જુદા જુદા પાકોની કૃમિ પ્રતિકારક જાતોની યકાસણી તથા કૃમિ નિયંત્રણ અંગેના અખતરા લેવામાં આવે છે.

આ વિભાગ દ્વારા સ્નાતક (U.G.) કક્ષાએ એગ્રીકલ્ચર (Agriculture), હોર્ટીકલ્ચર (Horticulture) તથા પોલીટેકનીક (Polytechnic)માં કૃમિ અંગેના કોર્ષ અંગેનો અભ્યાસ કરાવવામાં આવે છે. ઉપરાંત અનુસ્નાતક (P.G.) કક્ષાએ એમ.એસ. સી. (M. Sc.) તથા પીએચ.ડી. (Ph. D.) ના વિદ્યાર્થીઓ ને શિક્ષણની કામગીરી કરવામાં આવે છે.

આ વિભાગ દ્વારા ખેડૂતો તરફથી આવતા કૃમિના પ્રશ્નો અંગે જરૂરી માર્ગદર્શન પણ આપવામાં આવે છે તથા જુદા જુદા ટ્રેનિંગ પ્રોગ્રામ દરમિયાન કૃમિ અંગે વ્યાખ્યાન પણ આપવામાં આવે છે અને સમયાંતરે આ અંગેની ટ્રેનિંગ પણ ગોઠવવામાં આવે છે. કૃષિ મહોત્સવમાં આ વિભાગના વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા ખેડૂતોને જરૂરી માર્ગદર્શન તદ્દ ઉપરાંત ખેડૂત ઉપયોગી જરૂરી સાહિત્ય પણ આપવામાં આવે છે.

કૃષિ આંકડાશાસ્ત્ર વિભાગ

કૃષિ અંગેના સંશોધન હાથ ધરવા માટેના આયોજન માટે તેમજ સંશોધનની આંકડાકીય માહિતીનું પૃથ્થકરણ કરી તેનું પૂર્ણ અર્થઘટન કરવા માટે કૃષિ આંકડાશાસ્ત્ર એક મહત્વનું અંગ છે. આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી ખાતે કૃષિના વિવિધ વિષયોમાં સંશોધનની પ્રક્રિયા હાથ ધરવા માટે કૃષિ આંકડાશાસ્ત્ર વિષયની અગત્યતાને ધ્યાને લઈને કૃષિ આંકડાશાસ્ત્ર વિભાગની સ્થાપના 1947 માં કરવામાં આવી. સને 1963 માં કૃષિ આંકડાશાસ્ત્ર વિષયમાં એમ.એસ.સી. (એગ્રી) અને સને 1970 માં પી.એચ.ડી. નાં અભ્યાસક્રમો શરુ કરવામાં આવ્યા હતા. આ રીતે સમગ્ર દેશમાં અનુસ્નાતક કક્ષાએ કૃષિ આંકડાશાસ્ત્ર વિષયની ડીગ્રી આપનાર પ્રથમ યુનિવર્સિટી હતી.

અખતરાઓની આંકડાકીય માહિતીનું ઝડપી અને ચોક્કસાઈ પૂર્વકનું પૃથ્થકરણ કરી શકાય તે હેતુસર કૃષિ આંકડાશાસ્ત્ર વિભાગના વિકાસ માટે સને 1980 માં સ્ટેટીસ્ટીકલ સેલ અને સને 1987 માં કમ્પ્યુટર વિભાગની સ્થાપના કરવામાં આવી.

વિભાગની સિદ્ધિઓ

ક્રમ	વિગત	સંખ્યા	
1.	આયોજિત યોજના	2	
2.	વૈજ્ઞાનિક ભલામણ	15	
3.	સંશોધન લેખ	129	
4.	માર્ગદર્શન કરેલ વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા		
		સ્નાતક કક્ષાએ	49
		અનુસ્નાતક કક્ષાએ	22
5.	પ્રસિદ્ધ થયેલ સંશોધન બુલેટીન	1	
6.	સ્નાતક કક્ષાએ ભણાવતા વિષયો	15	
7.	અનુસ્નાતક કક્ષાએ ભણાવતા વિષયો	17	
8.	પ્રયોગપોથી (સ્નાતક કક્ષા)	2	
9.	વ્યાખ્યાન નોંધની સંખ્યા		
		સ્નાતક કક્ષાએ	2
		અનુસ્નાતક કક્ષાએ	6
10.	આયોજન કરેલ પરિષદની સંખ્યા	2	
11.	આયોજન કરેલ તાલીમની સંખ્યા	18	

કૃષિ અર્થશાસ્ત્ર વિભાગ

કૃષિ અર્થશાસ્ત્ર વિભાગ, (બં. અ. કૃષિ મહાવિદ્યાલય, આકૃયુ, આણંદ) યુનિવર્સિટી દ્વારા નિયત કરેલ શિક્ષણ, સંશોધન અને વિસ્તરણ જેવા ત્રણે આયામો અદ્યતન ટેકનીક અને ટેકનોલોજીના સમન્વયથી હાથ ધરે છે.

શિક્ષણ એટલે પુસ્તકીયુ જ્ઞાન નહીં પરંતુ સમય અનુરૂપ ઉપસ્થિત પ્રશ્નોના નિરાકરણ સાથે જોડાયેલ આધુનિક જ્ઞાન અને તે પણ અદ્યતન સાધનો જેવા કે, લેપટોપ, ડેસ્કટોપ કોમ્પ્યુટર તથા એલસીડી પ્રોજેક્ટરના ઉપયોગ થકી, વિષય વસ્તુને અલગ અલગ વિસ્તરણ માધ્યમો, પદ્ધતિઓના ઉપયોગ દ્વારા વધુમાં વધુ રસપ્રદ બનાવવા મુખ્ય વિષય મુદ્દાઓમાં વિભાજીત કરી, દરેક મુદ્દાને અનુરૂપ ચિત્ર, ગ્રાફ, ઉદાહરણ/સંશોધન લેખોનાં રીઝલ્ટને જોડીને તેને પાવરપોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન/જેપીજી/વર્ડ ફાઈલ થકી ભણાવાય છે.

પીજીના વિદ્યાર્થીઓના ક્લાસીસ પણ આજ રીતે લેવાય છે. વધુમાં તેઓને જે તે વિષયમાં બે થી ત્રણ એસાઈનમેન્ટ તૈયાર કરી રેગ્યુલર ટીચર ભણાવે તે રીતે પ્રેઝન્ટ કરાવાય છે.

પ્રાયોગિક જ્ઞાન બાબતે જે તે વિષયના પ્રેક્ટીકલ એનાલીસીસનું મટીરીયલ્સહાલના માર્કેટ પ્રાઈઝને ધ્યાનમાં રાખી અપડેટ કરવામાં આવ્યું છે.

અન્ડર ગ્રેજ્યુએટના ચાર કોર્સનું થીયેરી તથા પ્રાયોગિક મટીરીયલ્સના મેન્યુઅલ અદ્યતન મુલ્યાંકન પદ્ધતિઓ, ગાણિતિક સંજ્ઞાઓ તથા ગ્રાફ, ચિત્રો સહિત તૈયાર કરેલ છે.

પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએટ લેવેલે અત્રે કૃષિમાં તથા માર્કેટીંગ (ડીસ્ટન્સ લર્નિંગ) ના ત્રણ કોર્સ મટીરીયલ્સમાં લેટેસ્ટટેકનોલોજીનો સમન્વય કરી થીયેરી તથા પ્રાયોગિકનાં મેન્યુઅલ તૈયાર કરેલ છે. ડીસ્ટન્સ એજ્યુકેશન માટે પ્રાયોગિક જ્ઞાન, સેમીનાર તથા રિસર્ચ વર્ક માટેના પ્રફોર્મા ઓન લાઈન જેપીજીફાઈલમાં તૈયાર કરી વિદ્યાર્થીને મોકલવામાં આવે છે.

પીજી વિદ્યાર્થીઓના રીસર્ચ ટોપીક અદ્યતન ટેકનોલોજી રીલેટેડ આપેલ છે જેવાકે ગ્રીન હાઉસ ટેકનોલોજીનું અર્થકરણ, ડ્રીપ ઈરીગેશન પદ્ધતી અને ક્યારા પિયત પદ્ધતિની પાકોના ઉત્પાદનનું અર્થકરણ તથા સરખામણી,

અત્રેના વિભાગમાં કાર્યરત ડબલ્યુટીઓ સેલ અંતર્ગત નિકાસલક્ષી ઉત્પાદન માટેની તાલીમોમાં ખેડૂતોને આધુનિક ટેકનોલોજી દ્વારા વધુ અને ગુણવત્તાયુક્ત ઉત્પાદન વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા આધુનિક ઉપકરણો (ડીવીડી, ટીવી, એલસીડી, લાઈવ એક્ટીવીટી શો) દ્વારા તાલીમ આપીએ છીએ.

વિભાગની યોજનાઓ તથા પીજી વિદ્યાર્થીઓનું રીસર્ચ પ્રોજેક્ટ એનાલીસીસ સોફ્ટવેર (SPSS, ARCH, GARCH, MINITAB) દ્વારા કરવામાં આવતાં ચોક્કસ રીઝલ્ટ મેળવી શકાય છે. વિદ્યાર્થીઓના રીચર્ચ હેતુથી અદ્યતન (ઈન્ટરનેટ સાથેની) એ.સી. કોમ્પ્યુટર લેબ કાર્યરત છે જેનો ઉપયોગ એમએસસી (એગ્રી) એમએસસી(એગ્રી મર્કેટીંગ) તથા પીએચડી ના વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા કરવામાં આવે છે

ભવિષ્યના રીસર્ચ પ્રોજેક્ટો પણ અદ્યતન ટેકનોલોજી રીલેટેડ લેવામાં આવનાર છે જેવા કે, ઈકોનોમીક એનાલીસીસ ઓફ ઈન લેન્ડ ફિશરીઝ, કોમ્પેરીટીવ ઈકોનોમીક એનાલીસીસ ઓફ લોકલ એન્ડ કોસ્ટ્રીડ કાઉ, ઓનલાઈન સર્વે ઓફ માર્કેટ ઈન્ટીગ્રેશન.

આ ઉપરાંત શિક્ષણ સ્ટાફને રીફ્રેશ કોર્સ, વર્કશોપ, ટ્રેનિંગ પ્રોગ્રામમાં પાર્ટીશીપેટ કરી અદ્યતન ટેકનોલોજીનું જ્ઞાન મળે તેવા પ્રયત્નો હાથ ધરેલ છે.

વિસ્તરણ શિક્ષણ વિભાગ

અત્રેના વિભાગ ધ્વારા સ્નાતક કક્ષાના વિદ્યાર્થીઓમાં રોજગાર કૌશલ્ય વિકસાવવા તેમજ કૃષિ વિકાસમાં અગત્યના માનવ સંશોધન તરીકે તૈયાર થાય તે હેતુ થી અનુભવ આધારીત શિક્ષણ મળે તે માટે રાંવે કાર્યક્રમ નું અમલીકરણ કરવામાં આવે છે આ કાર્યક્રમ અતર્ગત ઓરીએટશન, હાઈટેક સેલ, સંશોધન કેન્દો, એગ્રો ઈન્ડસ્ટ્રીઝ, બિન સરકારી સંસ્થાઓ, ગ્રામ્ય કક્ષાએ ખેડૂતોના ખેતરે, ઈનપુટ્સ ડીલરના કેન્દ્રો ઉપર તથા શૈક્ષણિક પ્રવાસ જેવા વિવિધ અગત્યના તબક્કાઓ થકી પ્રત્યક્ષ અનુભવ અને પ્રેક્ટીકલ જ્ઞાન આપવામાં આવે છે. વધુમાં આ વિભાગના કોલેજ ધ્વારા દત્તક લીધેલ ગામ માં કૃષિ અને તેને આનુસંગિક ક્ષેત્રોમાં વિવિધ વિસ્તરણ પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન તથા અમલીકરણ કરી ગ્રામીણ અને કૃષિ વિકાસની કામગીરી કરવામાં આવે છે તેમજ વિભાગ ધ્વારા રીજીયોનલ તાલીમ કન્દ્રો તથા રાજ્યલેવેલના તાલીમ કેન્દ્રોમાં વિસ્તરણ શિક્ષણ વિષયની નિષ્ણાંત સેવાઓ આપવામાં આવે છે.

સીડ સાયન્સ એન્ડ ટેકનોલોજી વિભાગ

સીડ સાયન્સ અને ટેકનોલોજી વિભાગ હેઠળ મુખ્યત્વે સ્નાતક કક્ષાએ બીજ ઉત્પાદનનો અભ્યાસ તથા તાલીમબદ્ધ માનવબળ તૈયાર કરવા માટે અનુસ્નાતક કક્ષાએ બીજ વિજ્ઞાન અને તકનીકનો અભ્યાસ બીજની જનીનીક શુદ્ધતા, તંદુરસ્તી અને સંગ્રહને લગતા વિષયો ઉપર પાયાનું સંશોધનની કામગીરી કરવામાં આવે છે. ગુજરાતના મહત્વનાં પાકોની બહાર પાડેલી જાતો/શંકર જાતોની ઓળખ અને નોંધણી માટે બાહ્ય દેખાવ, જૈવસાયણિક અને આંણવિક ગુણધર્મો નક્કી કરવા તેમજ ખેડૂતોને સીડ તકનીક અંગેની માહિતી આપવામાં આવે છે.

આ વિભાગ દ્વારા સ્નાતક (યુજી) કક્ષાએ એગ્રીકલ્ચર, હોર્ટીકલ્ચર કોલેજમાં સીડ સાયન્સ અને ટેકનોલોજી વિષયનો અભ્યાસક્રમ કરાવવામાં આવે છે તથા અનુસ્નાતક એમ.એસ.સી અને પીએચ.ડી. ના વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણની કામગીરી કરાવવામાં આવે છે.

અત્રેના વિભાગ દ્વારા ખેડૂતોને / બીજ ઉત્પાદકો / બીજના વેપારીઓને બીજ ઉત્પાદનની તકનિકો જેવીકે, બીજ ઉત્પાદન, પ્રોસેસીંગ, સંગ્રહ, તંદુરસ્તી, પ્રમાણન અને વેચાણ અંગેની ટૂંકાગાળાની તાલીમો આપવામાં આવે છે. જે અંતર્ગત ટ્રેનિંગ પોગ્રામ ઓન સીડ ટેકનોલોજી “ગુજરાતના અગત્યના પાકોનું ગુણવત્તા સભર બીજ ઉત્પાદન” તાલીમ કાર્યક્રમનું આયોજન કરવામાં આવ્યું.

- તા. ૨૬-૦૮-૨૦૧૫ થી તા. ૨૮-૦૮-૨૦૧૫ સુધી કુલ ૩૫ ખેડૂતોએ તાલીમમાં ભાગ લીધેલ હતો.
- તા. ૨૮-૦૮-૨૦૧૫ થી તા. ૦૧-૧૦-૨૦૧૫ સુધી કુલ ૨૪ ખેડૂતોએ તાલીમમાં ભાગ લીધેલ હતો.

